

Ena dagen var han patient, nästa kriminell. Så såg det ut när Stefan blev ofrivilligt utskriven från underhållsbehandling. Situation Sthlm har följt honom under de tre månader han spärrats från behandling – en tid då Stefan gått från att må bra och ha jobb till att få panikångest och riskera att bli hemlös.

TEXT MARIA HAGSTRÖM FOTO MARTINA HOLMBERG

VÅRDENS STRAFF

Det är augusti och den senaste tiden har Stefan mått "himla bra". Det har gått två år sedan han blev inskriven på underhållsbehandling och tycker att den fungerat bra. Han har inte haft något sidomissbruk, han har bostad och jobb.

Två tabletter om dagen. Det får honom att fungera. Men i slutet av augusti börjar de 56 tabletterna Subutex ta slut som han fick utskrivna den 5 augusti. Stefan går till apoteket som vanligt för att hämta nya. Apotekaren tittar på datorn, sedan på Stefan och säger att det tyvärr inte finns något recept. Stefan känner irritationen komma. Har de glömt? Men när han ringer mottagningen får han veta att läkaren menar att Stefan har tabletter som ska räcka till den 20 september.

När jag pratar med Stefan första gången i telefon har han börjat förstå att det där som nyss var "himla bra" inte är så "himla bra" längre. Han säger att han har två val – illegalt Subutex eller återfall i heroin. Hur han än gör har han gått från att ena dagen vara patient till att nästa dag vara kriminell. Medicinen som han nyss fick utskriven av läkare måste han nu fixa själv.

TRE VECKOR SENARE, den 20 september har passerat, och Stefan har inte fått något nytt recept – han har blivit utskriven från vård. Han är dessutom spärrad från underhållsbehandlingen i tre månader, så ser Socialstyrelsens föreskrifter ut.

Han sitter mitt emot mig med papper utspridda över bordet. Han vill att jag ska få tillgång till allt och vi skriver en fullmakt.

– Jag förstår inte, säger han. Det känns orättvist, jag har jobbat så jävla hårt. Det här är ett riktigt tufft slag. Nu köper jag Subutex olagligt och känner mig kriminell och misslyckad. Det är riktigt knäckande. Jag har försökt rannsaka mig själv: Vad har jag gjort för att förtjäna det här, men jag tycker att jag har skött mig. Plötsligt stänger de dörrarna.

Stefan tror att han vet varför.

– Antagligen menar de på att det är för att jag inte kom den där fredagen.

Den där fredagen – det var en dag då man ville att han skulle lämna urinprov. I vanliga fall lämnar han urinprov en gång i månaden, men enligt nya bestämmelser kan de ringa in honom för ett stickprov inom 48 timmar.

När de ringde en torsdag och sa att han skulle komma in nästa dag, klockan halv två, svarade han att det inte var möjligt.

– Jag jobbade i Täby och vi hade en deadline på jobbet. Jag kunde inte ta ledigt på så kort varsel. Då hade jag inte fått vara kvar på jobbet. Jag hade redan tagit ledigt en dag veckan innan för att lämna urinprov. Systsättning måste gå före.

Enligt Stefan har han inte fått någon ny tid för provtagning. Och inte hört något från dem.

– Jag har försökt nå dem, jag har ringt och skrivit. Ingen kan förklara för mig varför de inte har kontaktat mig eller varför jag nu är utskriven.

Under hösten har jag pratat med Stefan flera gånger. En gång var han på psykiatrin då situationen har gett honom panikångest.

En annan gång berättar han att han varit nära att ge upp. I ena handen hade han haft heroin, i den andra pengar och tänkt: Vad lätt det vore.

– Jag är jävligt glad att jag lämnade tillbaka det. Det skulle vara att kasta bort allt, jag har inte kämpat två år för att komma hit. Och jag tar inte Subutex för att bli flummig. Det gör ingenting för mig, annat än att jag inte mår dåligt.

OPIATMISSBRUKET HAR FUNNITS där ganska länge. Till en början var det morfin. Han hade varit en tid på sjukhus och fått morfin, vilket fick honom att må "skitbra".

– Jag blev inte hög, jag mädde bra och var positiv. Det var lätt.

Han bodde i USA och fortsatte att ta morfin, men när han kom till Sverige och trodde att han fick morfin av en kille så var det heroin.

– Det funkade lika bra, nästan bättre, säger han. Jag kan inte skylla mitt missbruk på nån, jag hade kunnat sluta efter första dosen.

Under alla år har han försökt dölja sitt missbruk, han har jobbat och bland annat haft ett företag inom byggbranschen. Men till slut berättade han för sin pappa.

– Efter det kände jag mig så dålig. Jag köpte tre gram heroin och tänkte att det finns inte en chans att jag vaknar upp igen. Men det gjorde jag. Det första jag gjorde då var att ringa pappa och be honom skjutsa mig direkt till S:t Göran.

Strax därefter var han inskriven på Beroendemottagningen Liljeholmsberget. Han ▶

fick en bra kontaktperson, men i våras bytte hon arbetsplats. På slutet har Stefan inte haft någon kontaktperson och han tror att det är grunden till problemet. Ingen har känt honom, ingen har haft en helhetsbild.

Och nu är han tillbaka i jagandet igen – efter pengar och droger. 400 kronor om dagen till Subutex. Han klarar inte av att jobba och har inte råd att betala hyran.

– Det har varit tufft. Jag har fått hjälp av människor som...

JAG VET FORTFARANDE INTE VAD JAG GJORT FEL, MEN NU HAR JAG FÅTT MITT STRAFF.

Han tystnar där han sitter mitt emot mig, han försöker kämpa ner gråten.

– ... människor som har ställt upp. Trots att de inte behöver det. Jag har fått hjälp från människor som jag aldrig kan återgälda.

ÖVERLÄKAREN OSZKÁR PÉTER på Beroendemottagningen Liljeholmsberget får jag inte prata med.

Kvinnan som svarar i telefonen kan inte förklara varför Stefan blivit utskriven, men hon tar mitt namn och nummer för att ge det till överläkaren så han själv kan förklara. Men han ringer aldrig upp.

Däremot har han svarat Stefans lekman-
naövervakare och ordföranden för Stockholm
Brukarförening, Christina Paulsrud, via mejl. Hon har i flera mejl väddat om att Stefan ska tas tillbaka i behandling. Oszkár Péter skriver i sina svar att det funnits en överförbrukning av Subutex, att de erbjudit Stefan läkartid för att diskutera varför medicinen tagit slut tidigare än den skulle, men att han tackat nej. Oszkár Péter skriver också att det inte stämmer att Stefan inte fick en ny tid för provtagning, att han fick det men inte dök upp och inte reagerat på deras "Hör av dig"-brev. Därför avslutades underhållsbehandlingen.

Stefan upplever det helt annorlunda, säger att det här inte alls stämmer och att han försökt kontakta dem flera gånger, men att ingen kontaktat honom.

Det har varit många turer och Christina Paulsrud som jobbat med frågan i flera år har själv haft svårt att förstå allt.

– Det vi slåss för hela tiden är att man ska se ur vårt perspektiv, säger hon. De måste tänka på att de behandlar människor som

har problem med beroende, kanske har funktionshinder och i många fall dubbeldiagnos. Vården tar inte hänsyn till det här, istället utgår de bara från sin verklighetsbeskrivning, vilket är stelbent. I Stefans fall bör de tänka på att han har adhd.

Hon tycker också att vården alltför lätt kan skriva ut personer utan att ta reda på vad det innebär för dem.

– När man söker underhållsbehandling görs en omfattande utredning av personen,

men det görs inte när nån skrivs ut, säger hon.

I en motion samt i ett remissvar på Missbruksutredningen föreslår Brukarföreningen att man före utskrivning ska göra en konsekvensbedömning, en riskanalys. Finns det risk för återfall? Själv mord? Hemlöshet? Kriminalitet? Har personen familj?

– Vid utskrivning utsätts människor för stora risker och utskrivning är en åtgärd av vården. Man borde skatta effekterna innan man vidtar den. Det är ett helt rimligt krav.

Stefans fall är inte unikt. Christina Paulsrud har sett många skrivas ut som behöver vård.

– Så gott som alla återfaller. Jag har också haft kamrater som hängt sig och en sköt sig i huvudet i mottagningens trappa. Man vet att det innebär en ökad dödlighet, ändå fortsätter man skriva ut folk.

NÅGRA DAGAR INNAN denna text skrivs har Stefan precis gått igenom fyra dagar som han beskriver som de allra värsta hittills. Fyra dagar utan Subutex. Han ser tänd ut där han står i sin röda jacka, röda keps och vida jeans. Dagen innan var första gången på flera dagar han kunde äta. Jag ber honom försöka förklara hur han mår när han inte får Subutex. Han blir tyst, säger att det är svårt att beskriva. Han berättar att han sover med termobyxor och att varje dag börjar med att han startar gasugnen och öppnar luckan för att det ska bli så varmt som möjligt i lägenheten.

– Man fryser och svettas. Till slut fryser du ända in i skelettet. Allt i kroppen värker. Och man vet att det bara blir värre och

värre. Det går inte att äta eller sova. Man kan inte sitta still, men kan inte heller ta sig nånstans, inte långt från toan i alla fall. Man skakar och kräks.

Efter fyra dagar kom en bekant hem till honom med Metadon.

– Det tar en halvtimme och sen rinner all ångest och skit av en. Känner sig normal igen.

Samma dag får jag ett mejl av överläkaren Oszkár Péter. Jag får ungefär samma svar som han gett Christina Paulsrud. Jag frågar också:

Stefan har gått från att ha jobb och bostad och må bra till att bli patient hos psykiatri, begå brott och riskera att bli av med sitt hem. Ni anser att ni följt Socialstyrelsens riktlinjer, men anser ni då att riktlinjerna fungerar bra?

– Det är svårt att ge ett enkelt svar på den här frågan, skriver Oszkár Péter. Det är ett mycket komplext problem med många medicinska och etiska aspekter. Som läkare har man den enskilde patienten i fokus. När Socialstyrelsen utger sina föreskrifter måste de däremot tänka i större samhällsperspektiv, de måste bland annat se till att minimera risken att medicinen hamnar på den svarta marknaden. Men sådana preventiva åtgärder leder nödvändigtvis till vissa begränsningar på patientnivå – det är en intressekonflikt där det inte finns någon sådan lösning som gör alla nöjda.

Han skriver också:

– Jag själv tycker att det är mycket viktigt att det finns tydliga och enhetliga föreskrifter som gäller i hela landet och att vi som jobbar med den behandlingen följer dessa föreskrifter.

DAVSETT VEM SOM har rätt, läkaren eller patienten, båda eller ingen, så finns det en sak som är säker och det är att Stefan vill ha och behöver behandling. Om vården agerat helt efter Socialstyrelsens föreskrifter är frågan om de föreskrifterna hjälper patienten. Det finns ingen annan patientgrupp som kan bli fråntagen viktig medicin och där efter bli spärrad från vård i flera månader trots att det kan innebära livsfara.

När tidningen går till tryck är det den 16 december. Samma dag har Stefan fått en tid hos en läkare på Beroendemottagningen Liljeholmsberget. Exakt tre månader har gått sedan han blev utskriven.

– Nu vill jag bara få vård igen, säger han. Jag vet fortfarande inte vad jag gjort fel, men nu har jag fått mitt straff. 📢

